

2015 AUG 31.

17642
Fao

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

KARDOS JÓZSEF

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: KARDOS JÓZSEF

Levelezési cím: 8360 KESZTHELY, DEAK F. U. 65.

Telefonszám: 83/311-921

E-mail cím: -

KESZTHELYI POLGÁRMESTERI HIVATAL 8361 Keszthely, Fő tér 1. Pf.: 6.	
Iktatva: 2015 SZEPT 11.	
1117-15/15 Ugyintéző: Ny. C.	Melléklet: - db Előirat:

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése:

Csalócsanak Zachár II. István és a Fő tér templom (Keszthely)

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:

agrár- és élelmiszer gazdaság	egészség és életmód	épített környezet
ipari és műszaki megoldások	<u>kulturális örökség</u>	sport
természeti környezet	turizmus	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Keszthely, Fő tér

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

települési   tájegységi   megyei   külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

Lásd a mellékelt írott anyagot!

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

Egyedi érték (részletesebben az írott anyagban - mellékletként).

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

Részletes bibliográfia mellékletként.

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális dokumentációja:

19 fényképmásolat, mellékletként.

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Javaslat a
„[nemzeti érték megnevezése]”
[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez

Csáktornyai Lachfi II. István és a Fő téri templom
(Keszthely)

A pályázat felépítése:

- A templom- (és kolostor-) építő Csáktornyai Lachfi II. István (mint a 14. századi Magyarország egyik legjelentősebb szendrője).
- A keszthelyi Fő téri templom és kolostor (rendház) építéstörténete és ismertetése (kiemelkedő épület-együttes): a magyarországi gótika „királya”.
- A keszthelyi Fő téri templom szentélyének freskóegyüttese (mint egyedülálló művészeti érték).
- A Lachfi-sírok a templom szentélyében (a 14. század egyik legjelentősebb sírköve).

Mellékletek:

- Iródalomjegyzék (választás)
- Képmellékletek (fényképmásolatok): 19 kép:
  - a templom és kolostor;
  - a templom alaprajza;
  - a templomhajó;
  - a templom szentélye;
  - a freskók falsíkjai;
  - 10 kép a freskókról;
  - papíruilásfelvétel és a Lachfi-sírokról;
  - Lachfi- emléktábla- és -oszlop.

Készítette:

KARDOS FERENC ..... (név)
Kardos Ferenc ..... (aláírás)
Keszthely, 2015. VIII. 27. .... (település, dátum)

(P. H.)

Csáktornyai Lackfi II. István

A Hermán (Hermány) nemzetségből származó Lackfiak a 14. század legvagyonosabb, legtekintélyesebb és legbefolyásosabb főnemesei. Ősük, Hermann nürnbergi német lovag – aki a bajor hercegnő és leendő magyar királyné, Gizella kíséretével 996–997 körül érkezett hazánkba – még szerény vagyónú volt.

A Lackfiaknak kiemelkedő szerepük volt Károly Róbert, Nagy Lajos, Mária és Zsigmond – utóbbi uralkodásának első évtizedében – idején királyi tiszt(ség)viselőkként a központi hivatalok élén, közigazgatási, bírói, gazdasági, katonai vezetőkként.

Négy nemzedékük (a család 1420–21 körül kihalt) közül különösen a 2. és 3. „alkotott” maradádot: a 8, illetve 9 felnőttkort megért férfiú báróként, ketten „csak” megyésispánként. Az 1. és 4. nemzedék 2, illetve 3 tagjából még 2-2 báró került ki. A bárók több „főhivatalt” is betöltöttek, s ezek mellett – egyszerre is – több megyében voltak ispánok. 2 nádor (összesen 8 évig); 1 országbíró (11 év); 6 erdélyi vajda (27 év); 6 délvidéki bán (18 év); 6 lovászmester (69 év): ők mind jelentős hadvezérek, de még öten szintén sikeres katonai vezetők; 2 tárnokmester (4 év); 4 székely ispán (31 év). Összesen 11 várat birtokoltak (Döbrököz, Simontornya, Csáktornya, Sztrigó, Solymár, Komárom, Rezi, Tátika, Tata, Óvár, Vinica: zálogban az utóbbi – 1 kivétellel 1397-ben elvesztették).

Csáktornyai Lackfi II. István 1340 körül született. Szülei: I. István erdélyi vajda, dalmát–horvát és szlavón bán, lovász- és tárnokmester; nyitrai, soproni és vasi ispán – a 14. század legkiemelkedőbb hadvezére és Hencfi János budai rektor leánya. (Hencfi János: 2 vár várnagya, mosoni ispán, országnagy, a simontornyai vár tulajdonosa, aki fiára, Miklósrá, ő pedig sógorára, I. Istvánra hagyta a várat.) I. Istvánnak ebből a házasságából még 3 fia született: Dénes erdélyi vajda, szőrényi és bolgár bán és vidini kapitány, lovászmester, kevei, krassói, aradi és temesi ispán; Miklós erdélyi vajda, székely ispán, krasznai, szatmári, ugocsai, máramarosi ispán; Imre nádor, erdélyi vajda, dalmát–horvát és bolgár bán és vidini kapitány, lovászmester, aradi, szolnoki, soproni, vasi, nyitrai és trencsényi ispán. (I. István 2. házasságából még 1 fiú és 1 leány született.)

II. István: királyi apród (1350–52), nádor (1387–92), erdélyi vajda (1372–76, 1385–86), dalmát–horvát bán (1371–72, 1383–84), lovászmester (1387–95), székely ispán (1367–71, egyesítve vele: beszercei, brassói és medgyesi szász kerület); ispán: szatmári, krasznai, máramarosi és ugocsai (1369–72); zalai (1376, 1379, 1387); soproni (1379); vasi (1379–80, 1382–85); komáromi (1386/87–1397); aradi, győri, mosoni, somogyi, szabolcsi és veszprémi (1387–92); trencsényi (1390–92), varasdi (1391–97, de: talán 1387-től); országnagy még 1396–97-ben is. Ismeretlen vezetéknévű Annától egy fia született. Róla semmit sem tudunk.

1372–73-ban II. István volt annak a seregnek a vezére, amely Padovát segítette a Velence elleni harcban. 1376-ban a Szentföldre zárandokolt, és ezalatt Garai Miklós kiszorította a hatalomból. 1379-től újra jobbra fordult a sorsa, de 1384-ben újra háttérbe szorult. Ezért csatlakozott ahhoz a délvidéki mozgalomhoz, amelynek célja Garai megbuktatása volt, de 1385 májusában kibékültek. Lackfi támogatta II. (Kis) Károly nápolyi királyt, hogy a magyar trónra juthasson, de a déliek felkeléséhez most nem csatlakozott. Mária királynő és Erzsébet anyakirályné elfogása és Garai megölése (1386. VII. 25.) után a ligák harcában Zsigmond mellé állt, s (ő is) trónra segítette, miután vezérként vett részt 1387-ben Mária kiszabadításában. A király „jutalma”: jelentős tisztségek és 4 vár. Majd a legerősebb bárói csoport (ifj. Garai–Cillei) hatására tisztségeiből fokozatosan elmozdította, bár a királyi tanácsnak tagja maradt.

II. István már 1391-től titkos kapcsolatokat ápol a trónkövetelő Nápolyi Lászlóval (Kis Károly fiával), és amikor Zsigmond 1396. szeptember 28-án Nikápolynál vereséget szenvedett a töröktől, ő, a hátrahagyott kormány tagjaként – megelégedve a király bel- és

külpolitikai hibáit – párthíveivel együtt, köztük unokaöccsével, Simontornyai Lackfi Istvánnal, 1396/97 telén szembefordult a királlyal, és nyíltan Nápolyi László mellé állt.

1397 februárjában a délvidék bánja, ifj. Garai Miklós és Kanizsai János (főkancellár, esztergomi érsek) tárgyalás ürügyén a szlavóniai [Udvarhely]kőrösre (ma: Križevci, Horvátország) csalta – királyi menlevéllel, fegyvertelenül – Lackfit és unokaöccsét. Február 27-én Garai és Cillei Hermann megölte őket – koholt vádak alapján. Ezt követően rövid idő alatt elnyomták párthíveik felkelését. A gyilkosságokat Zsigmond király utólag kiállított ítéletlevelével igazolta. A hatalmas Lackfi-vagyont pedig saját hívei között osztotta szét. Főleg a Kanizsaiak kaptak sok birtokot.

A Lackfi-sírkő a templom szentélyében

A 14. század egyik legjelentősebb sírköve Csáktornyai Lackfi II. Istvánnak a keszthelyi Fő téri templom szentélyében található sírköve. Lackfi a szentély középtengelyében, a diadalív melletti (nyugati) első boltszakaszában, középen – a szentély és a hajó között – alakította ki sírhelyét (kriptaszerűen). A sírhely fedlapját is elkészíttette.

A sirt (állítólag) már a 18. században kirabolták. 1859-ben történt felbontásakor csak egy koponyát találtak benne. A sírkövet 1896-ban – a templom helyreállításakor – kiemelték a helyéről, és a szentély déli külső falába falazták. Onnan 1933-ban a kegyúr, Festetics György herceg utasítására visszakerült a szentélybe – annak déli belső falába erősítve, közel az ülőfülkékhez, ahol ma is megtalálható.

A gerecsei vörös márványból készült Lackfi-sírkő a valamikori rajta járkálástól erősen kopott, de a 215 cm hosszú és 132 cm széles fedlap gótikus minuszkulás (kisbetűs) és latin nyelvű körirata mégis kivehető. A fedlapon a halálozási évszám végének (97-nek római számmal: LXXXVII) a felvése láthatólag későbbi, mivel az eredetileg az erre a célra üresen hagyott felületen hevenyészve készült. A körirat a jobb felső sarokban kezdődik (ez – mint a címereknél is – szemből nézve a bal oldalt jelenti). Ezt nagy betűsen idézem: „HIC EST SEPULTURA MANGNIFICI VIRI DOMINI STEPHANI WAYWODE AC PALATIN REGNI ANNO DOMINI MCCCLXXXVII”. (A szöveg kissé „rontott” latinságú: A mangnifici szó első n-je felesleges, a palatin szó végéről hiányzik az i, a waywode szó végén pedig az e helyett ae-nek kellene lennie!) – Magyarul (többféleképp fordítható): Itt/Ezen a helyen van a sírja a dicső/nagyságos férfiúnak, István vajda és (királyi) nádor úrnak; az Úr 1397. évében. Vagy: Itt/Ezen a helyen temették el a dicső/nagyságos férfiút, István vajda és (királyi) nádor urat az Úr 1397. évében. (Stb.)

A kerettől homorlattal mélyülő mezőben egy domborművű, heraldikailag (címertanilag) jobbra dőlő (eredetileg veres színű) háromszög alakú címerpajzs látható. Benne a Hermán (Hermány) nemzetség (nem)halmon (sziklán) két lábon álló, jobbra néző, nyitott, kiterjesztett (eredetileg veres) szárnyú (eredetileg aranyszínű) sárkánya. A pajzs bal felső sarkán csöbör sisak, amely fölött balra a zárt sisakdíszben (sisakforgó) a címerábra ismétlődik. A sisak körül talán még kivehető az egykor meglévő (eredetileg veresarany színű) „foszladék” („takaró”) nyomai.

*

1997-ben Keszthelyen a Goldmark Károly Művelődési Központ panteonjában Csáktornyai Lackfi II. István címerét ábrázoló emléktáblát avattak, Kovács Ferenc művét. (Hibás adattal!) 2000-ben pedig a keszthelyi Fő téren Lackfi lovas szobrát állították fel, Kalmár Katalin alkotását.

Irodalomjegyzék (válogatás)

- Anda Judit, M. – Prokopp Mária: Keszthely. Plébánia-templom. 1999. (Az 1986-ban és 1988-ban megjelent Anda Judit, M.: Keszthely. Fő téri plébániatemplom című mű 3., teljesen átdolgozott kiadása)
- Aradi Nóra (főszerk.) – Marosi Ernő (szerk.): Magyarországi művészet 1300–1470 körül. I–II. 1987.
- Beke László – Marosi Ernő – Wehli Tünde: Művészet Zsigmond király korában. I–II. 1987.
- Bontz József: Keszthely város monográfiája. 1896.
- Csemegi József: Keszthely egykori ferences templomának építéstörténete. Dunántúli Szemle, VIII. 1941. (különlenyomatban is)
- Dercsényi Balázs – Hegyi Gábor – Marosi Ernő – Török József: Katolikus templomok Magyarországon. 1991.
- Dercsényi Balázs – Marosi Ernő: Templomok Magyarországon. 2002.
- Dornay Béla – Vagyász János: Balaton és környékének részletes kalauza. 1934., 2012.
- Engel Pál: Királyi hatalom és arisztokrácia viszonya a Zsigmond-korban. 1977.
- Engel Pál: Magyarország világi archontológiája (1301–1457). I–II. 1996. – CD-ROM: Középkori magyar genealógia. 2001.
- Entz Géza – Gerő László: A Balaton-környék műemlékei. 1958.
- Eszes László: Keszthely mezőváros és végvár : adalékok a település történetéhez. Építés- és Építészettudomány. 1984. 16. kötet. 1–2. szám.
- Fügedi Erik: Ispánok, bárók, kiskirályok. 1986.
- Fügedi Erik: „Könyörülj, bánom, könyörülj...” 1986.
- Fügedi Erik (szerk.): Művelődéstörténeti tanulmányok a magyar középkorról. 1986.
- Hóman Bálint – Szekfü Gyula: Magyar történet. II. (több kiadásban is, pl. 1939.: 6. kiadás)
- Kiss Gábor (szerk.): Zalai életrajzi kislexikon. 2004. (3., javított kiadás)
- Koppány Tibor – Péczeli Piroska – Sági Károly: Keszthely, 1962.
- Koppány Tibor: A Balaton környékének műemlékei. 1993.
- Kristó Gyula (főszerk.): Korai magyar történeti lexikon. 1994.
- Lövei Pál: Középkori síremlékeink köre. Pavilon, 4. 1990.
- Lövei Pál: Középkori sírkövek a történeti Zala megye területén és Prokopp Mária: Zala megye középkori falképei. In: Vándor László (főszerk.): Zala megye ezer éve. 2001.
- Mályusz Elemér: Zsigmond király uralma Magyarországon. 1984.
- Markó László: A magyar állam főméltóságai Szent Istvántól napjainkig. 2006. (2., bővített és javított kiadás)
- Müller Róbert (szerk.): Keszthely története. I. 2000.
- Müller Róbert: A keszthelyi Fő tér. Zalai Múzeum, 13. 2004.
- Müller Róbert: Keszthely és a Kis-Balaton. 2006.
- Pappné Beke Judit (szerk.): Keszthely város emléktáblái és köztéri alkotásai. 2006.
- Pappné Beke Judit (főszerk.): Keszthelyi életrajzi lexikon. 2010.
- Prokopp Mária-tanulmányok: 3 azonos címmel: A keszthelyi plébániatemplom gótikus falképei: Művészet, 1978/4. – Építés- és Építészettudomány, 1980. – Ars Hungarica, 1995/2. – és Keszthely és Siklós újonnan feltárt gótikus falképei. Henszelmann Lapok, 1996.
- Rády Ferenc: A keszthelyi falképek helyreállítási munkálatairól. Művészet, 1978/4.
- Somogyi Imre – László Szilvia: A keszthelyi Magyarok Nagyasszonya-plébániatemplom. 1992.
- Süttő Szilárd: Magyarország alkonya. I–II. 2003.
- Szatlóczky Gábor: A Rezi vár története. 2000.
- Szatlóczky Gábor: A Tátika vár története. 2002.
- Vándor László: A ferencesek középkori építészeti emlékei Zala megyében. Zalai Gyűjtemény, 25. 1986.
- Végh Ferenc: A keszthelyi végvár építéstörténete (XVI–XVII. század). 2002.

KÉPMELLÉKLETEK

**17. A Lackfi-sírkő
a templom szentélyében**

**18. A Lackfi-emléktábla (címere)
a keszthelyi panteonban**

19. A Lackfi-szobor a Fő téren